

De rechtsstaat en het opsporen van terroristen

Korte omschrijving werkvorm

De leerlingen bekijken de 15 minuten durende video 'De vergis-terrorist', en twee korte fragmenten van de video 'De veiligheidsdienst', beide onderdeel van de VPRO-serie 'In Europa'. Daarna overleggen leerlingen in duo's over stellingen die de spanning laten zien tussen het waarborgen van de veiligheid in een land en het waarborgen van rechten van individuen.

In het geval dat de les digitaal gegeven wordt, kunnen de stellingen meteen plenair of eerst in break-outrooms en daarna plenair besproken worden.

Leerdoelen

- Leerlingen weten enkele kenmerken van de rechtsstaat te noemen.
- Leerlingen kunnen beargumenteren waarom het van belang kan zijn om verdachten te monitoren, te volgen en te arresteren bij verdenkingen.
- Leerlingen kunnen beargumenteren waarom verdachten bepaalde rechten hebben die hen beschermen tegen de staat.
- Leerlingen begrijpen de spanning tussen enerzijds het waarborgen van een veilige samenleving en anderzijds het waarborgen van rechten van (potentiële) verdachten.

Duur

45 minuten

Bronnen

- VPRO in Europa (2016). De vergis-terrorist. Frankrijk. In Europa <https://www.youtube.com/watch?v=FTc6OUf0ArM>
- VPRO in Europa (2015). De veiligheidsdienst. Frankrijk. In Europa. <https://www.youtube.com/watch?v=nB9IRWKHCLY>
- <https://www.amnesty.nl/wat-we-doen/themas/discriminatie/etnisch-profileren>
- <https://citaten.net/zoeken/citaten-schuldige.html>
- P.J. van Koppen & W.A. Wagenaar (2002) Herkennen van gezichten. In: P.J. van Koppen, D.J. Hessing, H. Merckelbach & H.F.M. Crombag (red.), Het recht van binnen: Psychologie van het recht (pp. 543-572). Deventer: Kluwer. <http://petervankoppen.nl/ewExternalFiles/2002%20Herkennen%20van%20gezichten.pdf>, pagina 550.

Benodigd materiaal

- Deel uitzending In Europa (2016). De vergis-terrorist. Frankrijk. <https://www.youtube.com/watch?v=FTc6OUf0ArM>
- Deel uitzending VPRO in Europa (2015). De veiligheidsdienst. Frankrijk. In Europa. <https://www.youtube.com/watch?v=nB9IRWKHCLY>
 - 3.22 – 4.43 min. en 7.13 – 9.17 min

Handleiding

1. Inleiding

Bespreek met de leerlingen wat er in Nice is gebeurd op 29 oktober 2020.

Een aanslagpleger heeft drie dodelijke slachtoffers gemaakt in de Notre Dame-basiliek in Nice.

Agenten wisten hem te overmeesteren door hem neer te schieten, waarna hij zwaargewond naar het ziekenhuis werd gebracht.

Het is de derde keer in een maand tijd dat

Frankrijk getroffen is door een terreuraanslag.

Waarschijnlijk zijn de daders geïnspireerd door woede over de spotprenten van Mohammed.

Ook in de jaren 2015 en 2016 waren er aanslagen

in o.a. Parijs en Brussel, waarbij nog veel meer mensen om het leven kwamen.

Maandagavond 2 november 2020 zijn er bij een terreuraanslag in Wenen 4 mensen om het leven gekomen, een van de daders is doodgeschoten.

door de politie. Andere daders zijn nog voortvluchtig.

2. Uitleg dilemma

Vertel dat in Nice de dader meteen is neergeschoten en gearresteerd, maar dat na de bomaanslag op vliegveld Zaventem in 2016 een van de drie daders voortvluchtig was. Iedereen wil natuurlijk dat de daders van zoiets gruwelijks zo snel mogelijk opgepakt worden. En iedereen wil dat aanslagen zoveel mogelijk voorkomen worden. Maar hoe zorg je er dan tegelijk voor dat de rechten van individuele burgers die verdacht worden, niet geschonden worden?

3. Filmpje: 'De vergis-terrorist'

Bekijk samen met de leerlingen het 14.38 minuut durende videofragment 'De vergis-terrorist', onderdeel van aflevering 1 uit de serie In Europa (2016, VPRO). Laat leerlingen tijdens het bekijken van de video noteren welke aanwijzingen de politie had om Fayçal Cheffou te arresteren (minuut 6.10-7.54 minuut).

4. Filmfragment: 'De veiligheidsdienst'

Bekijk samen met de leerlingen twee korte fragmenten uit de video 'De veiligheidsdienst', ook uit de serie In Europa (3.22 – 4.43 min en 7.13 – 9.17 min). Deze fragmenten vertellen het verhaal van het hoofd van de veiligheidsdiensten in Frankrijk en zijn aanpak bij het oppakken van terroristen. Het laat ook zien hoe de noodtoestand van 2015 werd omgezet in een wet waarbij mogelijke terroristen strakker in de gaten gehouden mochten worden.

5. Stellingen

Laat leerlingen in tweetallen over de volgende stellingen spreken en geef aan dat je na 10 minuten enkele duo's zult vragen om een terugkoppeling te geven op een stelling. Laat de leerlingen bij de verschillende stellingen de volgende vragen bediscussiëren:

- Wat zijn argumenten voor deze stelling?
- Wat zijn tegenargumenten bij deze stelling?
- Wat is hun eigen afweging; zijn ze het eens met de stelling?

Stelling 1

Veiligheidsdiensten moeten verdachte personen kunnen monitoren en volgen. Als zij de rechten van de mens teveel voorop stellen, vallen er te veel slachtoffers.

Stelling 2

Beter tien schuldigen die vrij zijn, dan een onschuldige die gevangen zit.¹

Stelling 3

Er waren voldoende aanwijzingen om Fayçal Cheffou te arresteren.

6. Klassikaal bespreken stellingen

Laat per stelling enkele duo's aan het woord om aan te geven wat voor- en tegenargumenten zijn bij de stelling en wat zij zelf vinden.

Bespreking stelling 1

Bij de eerste stelling kun je aangeven dat dit een uitspraak van Louis Caprioli is, de man uit de filmfragmenten over 'de veiligheidsdienst', die zelf lang werkte voor de Franse veiligheidsdienst. Hij was ook blij dat na de aanslagen op onder meer de Bataclan in Parijs (2015) er wetgeving kwam die de diensten alle mogelijke ruimte gaf.

Ook kun je bespreken in hoeverre veel ruimte voor veiligheidsdiensten (volgens de leerlingen) kan leiden tot discriminatie en het bij voorbaat criminaliseren van groepen mensen.

Bespreking stelling 2

Zorg dat bij stelling twee in ieder geval ter sprake komt dat in een rechtsstaat iemand onschuldig is tot het tegendeel bewezen is. En dat onafhankelijke rechters hierover moeten beslissen. Soms komen

¹ Het oorspronkelijke citaat waar deze stelling op gebaseerd is, is van jurist en rechter William Blackstone (1723-1780): 'It is better that ten guilty persons escape than one innocent suffer'.

verdachten vrij door procedurefouten of gebrek aan bewijs.

Bespreking stelling 3

Bij de derde stelling kun je terugblikken op het filmpje over de 'vergis-terrorist'. Hierin vertelt Fayçal Cheffou welke aanwijzingen de politie volgens hem had om hem als verdachte op te pakken:

- *Hij schoot als burgerjournalist op de dag van de aanslag in Maalbeek wat beelden op een locatie waar iemand z'n tas moest neerzetten en daarna gearresteerd werd. Dat hij daar beelden van schoot, werd gefilmd en die beelden kwamen bij de pers terecht.*
- *Die beelden zijn later, na de aanslag op vliegveld Zaventem getoond aan de taxichauffeur die de drie terroristen van de aanslag op het vliegveld naar het vliegveld had gereden. De taxichauffeur stelde op basis van die beelden 'met 200% zekerheid' vast dat Fayçal Cheffou de gezochte terrorist was.*
- *Verder waren er (onduidelijke) beelden van de 'man met het hoedje' die van het vliegveld terugliep naar Brussel in de richting van waar Fayçal woont.*

Laat de leerlingen discussiëren over de vraag of ze vinden of dit voldoende aanwijzingen zijn om iemand (op deze wijze) te arresteren (en te ondervragen). Was er sprake van etnisch profileren?²

NB: Wat betreft het herkennen van gezichten (een belangrijke aanwijzing was dat de taxichauffeur zei Fayçal te herkennen) staat in de literatuur het volgende: 'Er zijn nauwelijks verschillen in de mogelijkheden tot herkennen tussen blanken en leden van andere rassen, maar zogenaamde crossraciale herkenning is wel een probleem. Mensen zijn aanzienlijk beter in staat het gezicht van iemand van het eigen ras en van de eigen etnische groep te onthouden en te herkennen dan van iemand van een ander ras.' Het ras/etnische groep van de taxichauffeur is onbekend.

7. Conclusie

Concludeer dat er wrijving is tussen enerzijds het waarborgen van een veilige samenleving en anderzijds het waarborgen van rechten van (potentiële) verdachten. Beide kanten zijn onderdeel van de rechtsstaat.

² Etnisch profileren is een vorm van discriminatie en daarom in strijd met de mensenrechten. Wanneer de politie zonder goede of geldige reden iemand stopt, controleert, fouilleert of aanhoudt, (mede) vanwege zijn huidkleur of herkomst is er sprake van etnisch profileren (Amnesty International)